

מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל

[מאמר יד]

כבר תמהו כל המפורשים על זה המאמר, ועוד יש לתמוה מנ"ל לתלמידים בפשיטות שנתחייבו כליה כלל, דלמא לא נתחייבו אלא להצטער ביגון ואנחה, כאשר האמת כן היה, ומנ"ל בפשיטות כל כך שנתחייבו כליה ח"ו. הנה בפרק במה מדליקין (לג:) ר' יהודה ור' שמעון ור' יוסי הוי יתבי ואמר ר' יהודה מה נאים מעשיהן של אומה זו – עושין מרחצאות וגשרים. ורשב"י גינה מעשה האומה. וביקש הקיסר להורגו ונטמן במערה ושהה שם י"ב שנה עד שמת קיסר. וביציאתו חטא כמה שאמר – מניחין חיי עולם, ויצא בת קול שיחזור למערה, ושהה שם י"ב חודש כמשפט רשעים בגיהנם. והנה בצפנת פענח כבר צווח – מה ראה ר' שמעון על כך להיות מגנה מה ששיבח ר' יהודה? ופשוט שחיוב עלינו להתפלל בשלום מלכות, ובפרט שהוא לנו למגן ומחסה ואכסניא. ואיך אם עוד נוסף על כל זה נהג בטוב לתקן מרחצאות וגשרים, נדינהו לחובה ח"ו? ויהיה איך שיהיה, קיי"ל ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה. ועוד חזי מה עלתה ב' בר' שמעון, שהרי בשביל חטא אחר שהה במערה שנה אחת כמשפט גיהנם. ועל חטא דברו במלך ושריו, הוצרך להיות נטמן י"ב שנה. ומזה יראו ויקחו מוסר, כי חטא גדול מי שאינו נאמן למלכות ושריו. ומ"מ קשה על ר' שמעון דלא ס"ל הכי, הא מקרא מלא שנסתלקה רוח הקודש מאסתר, ואמרו חז"ל (מגילה טו:) על שקראתו למלך כלב. ומיד חזרה וקראתו אריה, כדכתיב (תהלים כב.כא-כב) "מיד כלב יחידתי הושיעני מפי

אריה". ולר' שמעון דלית ליה הך דרשה, מאי ס"ל בטעם סילוק שכינה מאסתר. אע"ג דהיתה עומדת בבית הצלמים, מ"מ לצורך ישראל כתיב (ויקרא טז,טז) "השוכן אתם בתוך טומאותם".

ויש לומר דלכאורה בלאו הכי יש לומר, כיון שכל חטא של אותו הדור היה חטא הצלם, א"כ אעפ"י שנעתר הקב"ה לתפלתם – "ותלבש אסתר מלכות". מ"מ בהגיעה לבית הצלמים, אין קטיגור נעשה סניגור, ונתעורר חטא הצלם. וגדולה מזה, כהן גדול ביום הכיפורים לא ילבש בגדי זהב בפנים, שלא לעורר חטא העגל מהאי טעמא. והא דלא אמר ש"ס האי טעמא לסילוק שכינה, אלא מטעם שקראתו כלב, י"ל דש"ס לא ס"ל כר' שמעון דהיה חטא צלם, אלא משום שנהנו מסעודתו של אותו הרשע, אבל הצלם אנדרטי הוי, וא"כ אין טעם לסילוק שכינה אלא משום שקראתו כלב.

נמצא לפי"ז מיושב ר' שמעון לשיטתו, דס"ל חטא הדור היה חטא הצלם, וא"כ טעם סילוק שכינה משום אין קטיגור, ולא משום שאסור לבזות המלכות. אבל ר' יהודה ס"ל כהלכה דאנדרטי הוי, והחטא היה משום שנהנו וכו', ועל כרחך טעם סילוק שכינה משום שביזתה למלכות, על כן דרש ר' יהודה כבודו של מלכות וזכותו.

ולבוא אל המכוון נאמר, דלמאי שלא ידעו התלמידים טעמא דצלם, ולמאי שרבם רשב"י לא נזהר בכבוד המלכות, תשאר הקושיא, מאי טעמא לסילוק שכינה. ואין בית מנוס אלא לומר שבאמת היה למעלה גזירה נחרצה להשמיד ולהרוג.

ול להיות כי כניסתה לפני המלך בלבישת רוח הקודש, היה לצורך תפלה על ישראל כמו שכתבתי למעלה, ובאותו עת שתם תפלתם, על כן נסתלקה שכינה, וא"כ מההכרח שנתחייבו כליה. על כן שאלו תלמידיו – מאי טעמא שיתחייבו כליה באמת מה עשו? ואמר להו, אמרו אתם. ואמרו – לדידן לא נתחייבו כליה רק צער נגד ההנאה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, וסילוק השכינה משום ביזוי מלכות, אלא לדידך תקשי. ועל זה חידש להם סברת השתחוויה לצלם, ולא היה אלא לפנים, ומ"מ נסתלקה שכינה משום אין קטיגור וכו', ואתי שפיר.

אלא דתקשי לדברינו, דודאי קיי"ל דטעם סילוק שכינה משום ביזוי מלכות כמו שהוכחתי לעיל, ואין החטא משום צלם אלא משום שנהנו וכו'. וא"כ מה נענה לקושית רשב"י – א"כ שבשושן יהרגו ולא שבכל

העולם כולו. ונראה לענ"ד דהרי בכל מקום שלא נאמר בש"ס תיובת"א, יש לו תירוצ' וניתן רשות לתרוץ. ונלפענ"ד [כי] עונשו של כל ישראל שבכל העולם, קשה משל שושן. שאחר שנודע לכל ישראל שאחיהם שבשושן נהנו ושמחו באיד שנעשה על חורבן בית אלקינו, ולא קרעו סגור לבם, איך לא חסו על כבוד ה' וביתו ומלכות בית דוד, ולא אררום והחרימום, והעלם העלימו עיניהם כאילו אינם רואות. ועיין הושע (י, ט) בפסוק "מימי הגבעה חטאת ישראל", ופירש"י שם. וכן פירש"י ורד"ק בשופטים (כ, כא) בפסוק "וישחיתו [בישראל]", והוא מדברי חז"ל (סנהדרין קג: וברש"י שם, ותנחומא יישב פ"ב) [שנענשו אנשי פלגש בגבעה על פסלו של מיכה שלא מיחו], והכא נמי דכוותי'. ולא אאריך בזה בעווה"ר.

(דרשות – קעו.)

מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל

[מאמר טו]

הנה ב' מיני חטאים היו באותו הדור. אחד – שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר לפנים – בפועל בלא מחשבת הלב. הב' – שאכלו בסעודתו של אותו רשע, האמנם שהיו אנוסים מכל מקום הם נהנ"ו מסעודה, ולא כמו אסתר שהיתה תחלתה וסופה באונס, אך הם נהנ"ו דייקא. הנה היה חטא במחשבה ולא במעשה, כי המעשה בפועל היה באונס.

[ועפ"ז יש לבאר מה] שאיתא במדרש (ילקוט תהלים פכ"ב רמז תרפה) "אלי אלי למה עזבתני" – אלי בים, אלי בסיני, למה עזבתני? [דהנה] מצינו שהקב"ה וויתר להם בים אע"פ שהעבירו עמהם פסלו של מיכה

(כסנהדרין קג:), אך אז היה לבם לה', אע"פ שלא השליכו עבודה זרה מידם ועברו על "לא ידבק בידך מאומה מן החרס" (דברים יג, יח), אפילו הכי אמר הקב"ה – כדאי האמונה שהאמינו בי, פי' שהאמינו בלב שלם בה' ובמשה עבדו. נמצינו למדין שלא גמל להם רע על מעשה בלא מחשבה. ובסיני מצינו בהיפך, בשעת מתן תורה לא היה לבבם שלם, דכתיב (תהלים עח, לו–לז) "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו. ולבם לא נכון עמו", ואפילו הכי (שם לח) "והוא רחום יכפר" (ילקוט תהלים פכ"ח רמז תתכ), א"כ הכי נמי – אלי בים, ואלי בסיני, למה עזבתני?

(דרשות – קפח.)

מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל

[מאמר טז]

החלק השני

"ואין אונס", והיה משתעשע עמהם. ובוזה חטאו כל העולם. אבל מ"מ לא הי' החטא ראוי שיכלו ויאבדו עי"ז כמ"ש לעיל, אבל הקב"ה הבוחן לבות, שכוונתו של אחשוורוש הי' לזנות ופריצות [כמבואר בגמ' (מגילה יב:) שהי' אומר] כשדיות נאות, ולשמוח בשמחת חורבן בהמ"ק (שם יא:) שלבש בגדי כהונה גדולה (שם יב.). אבל אנו אין לנו אלא הנגלות, וטוב וישר עשה עם בני אדם, ושפיר נהנו בסיפורים הנ"ל.

והנה במזמור "שירו לה' שיר חדש" (תהלים צ"ו) דקאי על לעת"ל, מסיים "ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו". והך דקאי אפורים (שם צ"ח) מסיים "ישפוט תבל בצדק ועמים במישרי"ם". דבשיר חדש דקאי אלעתיד כתיב "ישפוט וגו' ועמים באמונתו", כי לא לאמונה גברו בארץ כי אם להושיב זונות. אבל שיר חדש דקאי אפורים כתיב "ועמים במישרים", כי אלו היה דן אותם באמונתם – נתחייבו ישראל שנהנו מסעודתו ומסיפורי מעשיו, אבל הקב"ה דן אותם הלאומים במישרי"ם – שהלכו במישור בין אדם לחבירו כר' יהודה – מה נאה אומה זו, והיינו מישרי"ם.

(דרשות – קצו. ותורת משה – פורים)

והנה דעת תלמידים של רשב"י שנתחייבו כליה על שנהנו מסעודתו של אותו הרשע (מגילה יב.). וקשה עלייהו הלא רק אותן שבשושן חטאו, בכל העולם כולו מאי חטאו? וכדהשיב להם באמת רשב"י.

בפרק במה מדליקין (שבת לג:) איתא אמר ר' יהודה כמה נאה מעשיהם של אומה זו. ורשב"י אמר שתקנו לצורך עצמן, שווקים להושיב בהן זונות. ובמס' עבודה זרה (ב:) איתא לעת"ל ישיבו להשי"ת אומות העולם – כלום תיקנו שווקים ומרחצאות רק כדי שיעסקו ישראל בתורה. והקב"ה ישיב להם – תקנתם לצורך עצמכם עיי"ש. וצריך לומר לה' יהודה ששיבחס בזה, כשיתבעו שכר על זה ישיב הבוחן לבבות ית"ש – תקנתם לצורך עצמכם. מ"מ אנו, אין לנו אלא לפי ראות עין – נאה מעשיהם של אומה. ומ"מ פליג רשב"י משום "לא תחנם" – לא תתן להם חן, [כדאיתא בע"ז (כ.) שאסור לומר כמה נאה גוי זה, ואסור לשבחו במעשיו, וכן הוא ביר"ד (סי' קנ"א סעי' י"ד)]. ולהנ"ל יש לומר כי בכל העולם נהנו ושמחו בלב, וספרו מה נאה מעשיו של מלך זה, כמה רב עשרו וכבודו, והטיב להזמין ח"י אלף יהודים (אס"ר ז-יד),